

Charles Taylor: The Ethics of Authenticity and the Objectivity of Ethics¹

Tsoukatou, Meti

The notion of authenticity as an ethical characteristic attributed to people and more specifically as a eu-daimonic ideal - a necessary precondition for a good life - first emerged in the Romantic era.² It was largely born out of a reaction to the programme of the Enlightenment and specifically to the request for universality, to the oppression of passions and to the marginalisation of the sentiments that the Enlightenment imposed. In contrast to these perceptions, the ideal of authenticity presupposes that each person has distinctive feelings, desires and beliefs which are of great importance for the person and which one has to express in anything one does if one wants to live a meaningful life. This focus on the specific individual and the elevation of his or her inner states to become the foundation where his or her ethical judgements will be supported, is the basic characteristic of the ideal of authenticity and it is this exactly that in the current relevant debate is either approved or disapproved of. The critics of the request for authenticity consider this quest passes over ethics and they link it to egoistic behaviours. Most supporters of it on the other hand accept the centring on the individual as the only alternative route that is traced, if we eliminate the metaphysical dominance of an abstract Reason, for any ethical judgement to be founded upon. At the same time though, they deem that the dependency of normativity on the inner states of any person inevitably takes us to moral relativism and to moral subjectivism. The aim of the present essay is to present and support a third perspective, expressed by Charles Taylor, which both acknowledges that the request for authenticity comprises a value that modern people find impossible to repudiate and at the same time tries to secure a quasi-objective conception of ethical reality. Charles Taylor supports an integrative model of authenticity which, by acknowledging the double role of social influences - as both constraining and constituting factors in the formation of personal identity - and by stressing the priority of the content of every choice over the basic right to make a choice, liberates the ideal of authenticity both from a poorly understood individualism and from relativist and subjective positions.

1. The present text is part of the bachelor thesis “The Ethics of Authenticity and the Objectivity of Ethics”, 2013, Department of History and Philosophy of Science, National and Kapodistrian University of Athens.

2. For a relevant bibliography: Charles Taylor, 1989, *Sources of the Self: The Making of Modern Identity*, Cambridge: Cambridge University Press; Lionel Trilling, 1971, *Sincerity and Authenticity*, Harvard University Press; Charles Guignon, 2004, *On Being Authentic*, Routledge; Alessandro Ferrara, 1994, “Authenticity and the Project of Modernity”, *European Journal of Philosophy*: 241-273.

Charles Taylor: Η ηθική της αυθεντικότητας και η αντικειμενικότητα της ηθικής¹

Τσουκάτου, Μέτυ

Η έννοια της αυθεντικότητας ως ηθικό χαρακτηριστικό που αποδίδεται στους ανθρώπους και πιο συγκεκριμένα ως ένα ευδαιμονικό ιδεώδες - ως απαραίτητη προϋπόθεση του ευ ζήν - είναι σύμφωνα με τις κυρίαρχες αφηγήσεις προϊόν της νεωτερικότητας.² Γεννήθηκε σε μεγάλο βαθμό ως αντίδραση στο πρόγραμμα του Διαφωτισμού και συγκεκριμένα στο αίτημα καθολικότητας και στην κατάπνιξη των παθών και την περιθωριοποίηση των συναισθημάτων που αυτό επέβαλε. Σε αντίθεση με αυτές τις αντιλήψεις το ιδεώδες της αυθεντικότητας προϋπέθετε - και προϋποθέτει - μια συγκεκριμένη σύλληψη του ανθρώπου και της θέσης του μέσα στον κόσμο σύμφωνα με την οποία κάθε άτομο έχει διακριτά συναισθήματα, επιθυμίες και πεποιθήσεις τα οποία είναι εξαιρετικής σημασίας για το ίδιο το άτομο και τα οποία οφείλει, αν θέλει να ζήσει μια ζωή με νόημα, να εκφράζει σε οτιδήποτε κάνει. Αυτή η επικέντρωση στο συγκεκριμένο άτομο και η ανάδειξη των εσωτερικών του καταστάσεων σε θεμέλιο πάνω στο οποίο οφείλουν να στηρίζονται οι ηθικές του αποφάνσεις είναι το βασικό χαρακτηριστικό του ιδεώδους της αυθεντικότητας και είναι ακριβώς αυτό που στη σύγχρονη σχετική συζήτηση είτε επικροτείται είτε αποδοκιμάζεται. Οι επικριτές του αιτήματος της αυθεντικότητας θεωρούν πως το εν λόγω αίτημα αντιπαρέρχεται την ηθική και το συνδέουν με εγωιστικές συμπεριφορές. Οι περισσότεροι υποστηρικτές του από την άλλη αποδέχονται την επικέντρωση στο άτομο ως τη μοναδική εναλλακτική οδό που χαράσσεται, όταν αποκλείσουμε τη μεταφυσική κυριαρχία ενός αφηρημένου Λόγου, για να βασίσουμε οποιαδήποτε ηθική αξιολόγηση. Παράλληλα, όμως, θεωρούν πως η τοποθέτηση της κανονιστικότητας στις εσωτερικές καταστάσεις του κάθε ατόμου μας οδηγεί αναπόφευκτα στον ηθικό σχετικισμό και τον ηθικό υποκειμενισμό. Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να παρουσιάσει και να υποστηρίξει μια διαφορετική προσέγγιση, που εκφράζεται από τον Charles Taylor, και η οποία ενώ αναγνωρίζει ότι το αίτημα της αυθεντικότητας καθεαυτό αποτελεί αξία, και μάλιστα αξία που οι μοντέρνοι άνθρωποι είναι αδύνατο να αποκηρύξουν, προσπαθεί ταυτόχρονα να διασφαλίσει μια οιονεί αντικειμενική σύλληψη της ηθικής πραγματικότητας.

1. Το κείμενο αυτό αποτελεί μέρος της πτυχιακής εργασίας με τίτλο “Η Ηθική της Αυθεντικότητας και η Αντικειμενικότητα της Ηθικής”, 2013, Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

2. Η σχετική βιβλιογραφία είναι πλούσια, ενδεικτικά βλ. Charles Taylor, 1989, Sources of the Self: The Making of Modern Identity, Cambridge: Cambridge University Press; Lionel Trilling, 1971, Sincerity and Authenticity, Harvard University Press; Charles Guignon, 2004, On Being Authentic, Routledge; Alessandro Ferrara, 1994, “Authenticity and the Project of Modernity”, European Journal of Philosophy: 241-273.

Η ανάδειξη της αυθεντικότητας¹ του εαυτού σε ηθικό ιδεώδες |

Το δελφικό ρητό «Γνώθι σαυτόν» και η υιοθέτησή του από το πρόσωπο του Σωκράτη - όπως αυτός εμφανίζεται στους πρώιμους πλατωνικούς διαλόγους - οδηγούν στη σκέψη ότι το να γνωρίζεις τον εαυτό σου και να ενεργείς ανάλογα αντιμετωπιζόταν ως ηθική επιταγή σε όλη την ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας. Το εν λόγω, όμως, αίτημα αυτογνωσίας είχε στην αρχαία ελληνική σκέψη μια σημασία εντελώς διαφορετική από αυτή που αποδίδεται σήμερα στο αίτημα της αυθεντικότητας· σήμαινε να γνωρίζεις τη θέση σου στην τάξη των πραγμάτων και από αυτή ακριβώς τη σημασία αντλούσε και την ηθική επιτακτικότητα του.² Το Αγαθό βρισκόταν στην τάξη των πραγμάτων και η αυτογνωσία είχε ηθική σημασία μόνο στο βαθμό που βοηθούσε στη θέαση αυτής της τάξης.³ Μια ανάλογη λειτουργία για την αυτογνωσία συναντάμε και στις Εξομολογήσεις του Αυγουστίνου, όπου ο Αυγουστίνος εξιστορεί το προσωπικό πνευματικό του ταξίδι. Παρότι εδώ εμφανίζεται για πρώτη φορά μια σημαντική διάκριση εσωτερικού και εξωτερικού καθώς και μια αντίληψη της πρωτοπρόσωπης οπτικής ως θεμελιακής για την αναζήτηση της αλήθειας, ο Αυγουστίνος δε στρέφεται στον εσωτερικό εαυτό του για να στηριχθεί στα δικά του μέσα αλλά για να σχετιστεί με τον Θεό. Μια τέτοια,

όμως, αντίληψη που αναγνωρίζει την απόλυτη εξάρτησή μας από τον δημιουργό φαίνεται από μια σύγχρονη οπτική να βρίσκεται στον αντίποδα της αυτοπραγμάτωσης και της αυθεντικότητας. Σε αντίθεση με την προνεωτερική εποχή όπου η αυτογνωσία δεν έχει ηθική αξία από μόνη της αλλά λειτουργεί ως μέσο για την ανακάλυψη των ηθικών πηγών που έχουν τεθεί είτε από τη κοσμική τάξη είτε από τον Θεό, το σύγχρονο ιδεώδες της αυθεντικότητας προϋποθέτει μια ανθρωποκεντρική αντίληψη στη θέση αυτών των κοσμοκεντρικών ή θεοκεντρικών στάσεων. Η αυθεντικότητα προϋποθέτει, μια νέα σύλληψη του εαυτού σε σχέση με τον διευρυμένο εαυτό (extended self) - άρρηκτα συνδεδεμένο με ένα ευρύτερο κοσμικό πλαίσιο - του προνεωτερικού κόσμου.⁴

Το αίτημα της αυθεντικότητας του εαυτού αρχίζει να έχει καταρχήν νόημα μόνο από τη στιγμή που ο εαυτός γίνεται κατανοητός ως υποκείμενο που μπορεί να σκέφτεται και να δρα ελεύθερα και αυτόνομα. Η νέα αυτή σύλληψη του εαυτού εγκαινιάζεται με την έλευση της νεωτερικότητας ή για να το θέσουμε διαφορετικά η νεωτερικότητα ξεκινάει τη στιγμή που διαμορφώνεται από τις ιστορικές και πολιτισμικές εξελίξεις η νέα αυτή σύλληψη του εαυτού. Παρά τη σύγχυση και τις επιμέρους διαφωνίες σχετικά με τον ορισμό της νεωτερικότητας μπορούμε να ανιχνεύσουμε σε όλους τους στοχαστές ένα κοινό υπόβαθρο: «η νεωτερικότητα αρνείται την αυθεντία των Αρχαίων και καταφάσκει στην αυτονομία της σκέψης».⁵ Ο Descartes τοποθετείται, από τους περισσότερους, στο ξεκίνημα αυτής της εποχής ακριβώς επειδή η θεωρία του αναγκάζει τον

1. Ο ακριβής ορισμός της έννοιας της αυθεντικότητας, ακόμα και στην κοινή του χρήση, είναι αρκετά δύσκολος. Στο λεξικό της κοινής νεοελληνικής του Τριανταφυλλίδη ως αυθεντικός ορίζεται τόσο «αυτός που προέρχεται πραγματικά από εκείνον στον οποίο τον αποδίδουμε· ο γνήσιος» όσο και με ένα πιο ισχυρό νόημα ως «αυτός που προέρχεται από έγκυρη πηγή, που έχει αναμφισβήτητο κύρος· ο έγκυρος· ο αληθινός». Επιπλέον, είναι ενδεικτικό πως και στο χώρο της αισθητικής -όπου ο όρος αυθεντικότητα απαντάται ίσως με τη μεγαλύτερη συχνότητα - παρατηρείται μια ανάλογη αμφισημία, η οποία έχει αποκρυσταλλωθεί στη διάκριση που γίνεται μεταξύ «ονομαστικής» και «εκφραστικής» αυθεντικότητας (Dutton, 2003: 258-9). Η «ονομαστική» αυθεντικότητα ορίζεται ως η σωστή ταυτοποίηση της καταγωγής ή προέλευσης ενός αντικειμένου

ατομικό στοχαστή να αναλάβει την ευθύνη να χτίσει μια τάξη σκέψης για λογαριασμό του. Αυτή η αποδεσμευμένη από το Θεό και τις αυθεντίες ορθολογικότητα καθώς και η προτεραιότητα που δίνεται στο πρόσωπο και τη βούλησή του σε σχέση με τις κοινωνικά προσδιορισμένες υποχρεώσεις, που διακρίνουμε στον πολιτικό ατομικισμό του Locke, είναι οι πρώιμες μορφές ατομισμού πάνω στις οποίες στηρίχθηκε το ιδεώδες της αυθεντικότητας.⁶ Αλλά το ιδεώδες της αυθεντικότητας παρότι αξιοποίησε αυτές τις αντιλήψεις, παράλληλα συγκρούστηκε μαζί τους. Ο Taylor χαρακτηρίζει την αυθεντικότητα «τέκνο της ρομαντικής περιόδου» και θέτει τις απαρχές της σε μια αντίληψη του 18ου αιώνα που θεωρεί πως το ορθό και το λάθος δεν είναι ζήτημα υπολογισμού, αλλά θεμελιώνεται στα ανθρώπινα αισθήματα. Η έννοια της αυθεντικότητας κάνει την εμφάνιση της όταν αυτή η επαφή με τα αισθήματα παύει να έχει εργαλειακό χαρακτήρα - να αντιμετωπίζεται ως μέσο για να ανακαλύψουμε το ορθό - αλλά αποκτά ηθική σημασία από μόνη της. Ο Taylor αναγνωρίζει την πρώτη ξεκάθαρη έκφραση της στην ιδέα του Herder ότι ο καθένας μας διαθέτει έναν αυθεντικό τρόπο ύπαρξης και παράλληλα το δικό του «μέτρο» να τον επιτυγχάνει.⁷ Η απόδοση ηθικής σημασίας στη διαφορετικότητα των ανθρώπων αποκτάει έκτοτε κεντρικό

βεβαιώνοντας, όπως ο όρος υπαινίσσεται, πως το συγκεκριμένο αντικείμενο έχει ονομαστεί κατάλληλα. Η «εκφραστική» αυθεντικότητα από την άλλη υποδηλώνει πως το συγκεκριμένο αντικείμενο αποτελεί με κάποιο τρόπο μια αληθινή έκφραση των αξιών και πεποιθήσεων ενός ατόμου ή μιας κοινωνίας. Η έννοια της αυθεντικότητας που θα μας απασχολήσει εδώ φαίνεται να έχει στενή σχέση με το δεύτερο αυτό ορισμό, την «εκφραστική» αυθεντικότητα. Σε γενικές γραμμές, το να πούμε ότι ένα πρόσωπο είναι αυθεντικό υποδηλώνει πως οι πράξεις του αποτελούν μια αληθινή έκφραση των προδιαθέσεων, των αισθημάτων, των επιθυμιών και των πεποιθήσεων που τις προκάλεσαν (Guignon, 2008: 278).

2. Taylor, 2007 [1989]: 195-212. **3.** Παρότι ο Σωκράτης ενέπνευσε, όπως υποστηρίζει ο Αλέξανδρος Νεχαμάς, μια ιδιαίτερη φιλοσοφική προσέγγιση που θεωρεί ότι η ανθρώπινη ζωή έχει τη μεγαλύτερη αξία όταν βιώνεται με τον πιο εξατομικευμένο τρόπο, η «τέχνη του βίου» που αντιπροσωπεύει ο Σωκράτης δεν παύει να παραπέμπει σε ένα καθολικό ιδεώδες. Αυτό το καθολικό ιδεώδες έρχεται σε αντίθεση τόσο με την «τέχνη του βίου» που αρθρώνουν οι φιλόσοφοι που κατά τον Νεχαμά εμπνέονται από αυτόν - ο Montaigne, ο Nietzsche και ο Foucault - όσο και με τη σύγχρονη σύλληψη της αυθεντικότητας - η ηθική σημασία της οποίας προϋποθέτει πως δεν υπάρχει ένας και μοναδικός τρόπος ζωής βέλτιστος για όλους (Νεχαμάς, 2011 [1998]: 25-42). **4.** Guignon, 2004: 7-13. **5.** Besnier, 2001 [1993]: 15-20. **6.** Taylor, 2006 [1991]: 61-68. **7.** Ο.π.: 67-8.

ρόλο στη νεωτερική συνείδηση. «Εάν δεν είμαι γνήσιος χάνω το νόημα της ζωής μου, την ιδιαίτερη σημασία που έχει για εμένα να είμαι ανθρώπινος».⁸

Το αναδυόμενο αυτό αίτημα της αυθεντικότητας ενώ προϋποθέτει τη συναφή νεωτερική ιδέα της αυτονομίας του υποκειμένου δεν αρκείται σε αυτή.⁹ «Η αυτονομία του υποκειμένου είναι μια ιδέα που σε γενικές γραμμές αναφέρεται στην ικανότητα ενός προσώπου, να είναι ο εαυτός του, να ζει τη ζωή του σύμφωνα με λόγους και κίνητρα που είναι δικά του και όχι το προϊόν χειραγωγικών ή διαστρεβλωτικών εξωτερικών δυνάμεων».¹⁰ «Η αυθεντικότητα εισάγει μια δεύτερη κανονιστική διάσταση»,¹¹ οι πράξεις μου πρέπει όχι μόνο να είναι προϊόντα ελεύθερης επιλογής αλλά να εκφράζουν και με κάποιο τρόπο το πρόσωπο που είμαι. Επειδή είναι δυνατό να πράττω αυτόνομα αλλά να αποτυγχάνω να εκφράσω με τις πράξεις μου το πρόσωπο το οποίο κατανώ ότι είμαι, η αυθεντικότητα απαιτεί μια επιπλέον ικανότητα από εμένα, αυτή του προσανατολισμού.

Ο προσανατολισμός αυτός αναφέρεται στην ικανότητα μου να διακρίνω, να επιλέγω και να ακολουθώ τα πράγματα που είναι σημαντικά για εμένα. Κατά συνέπεια οι ηθικές θεωρήσεις που αναγνωρίζουν το ιδεώδες της αυθεντικότητας δε βλέπουν ως μοναδικό συστατικό της ηθικής αξίας την προθυμία των ατόμων να τηρούν αρχές και κανόνες αλλά ξεκινάνε με την προϋπόθεση πως για να είμαστε άξια ηθικά όντα, δεν πρέπει να αρνούμαστε ούτε να προσπαθούμε να καταπιέσουμε, αλλά αντίθετα να αναγνωρίζουμε τις ορμές που μας εκτρέπουν από τις αρχές μας. Η ικανότητα να είναι κάποιος ο εαυτός του - αντίθετα από την ικανότητα του να μεταβάλλει εργαλειακά τον κόσμο ή αυτή του να ακολουθεί αυτοεπιβαλλόμενες αρχές - είναι σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση το θεμελιώδες χαρακτηριστικό του προσώπου και χιτίζει τον πυρήνα της ανθρώπινς αξιοπρέπειας. Ο Rousseau, ο Herder, ο Schiller, ο Kierkegaard, ο Nietzsche, ο Heidegger είναι μερικοί από τους φιλοσόφους που θα ακολουθήσουν αυτό το ρεύμα ηθικού στοχασμού.

8. Ό.π.: 67

9. Για μια ιστορική ερμηνεία της διαδοχικής ανάδειξης των δύο ηθικών παραδόσεων, αυτών που βασίζονται στην αυτονομία και εκείνων που προβάλλουν το αίτημα αυθεντικότητας βλ. Ferrara, 1994: 242-7.

10. Christman, 2011: 1.

11. Varga, 2011: 2.

Μοντέλα αυθεντικότητας |

Η υιοθέτηση, όμως, του ιδεώδους της αυθεντικότητας δε συνεπάγεται και σύμπτωση απόψεων σε μια σειρά από καίρια ζητήματα. Έτσι μεγάλη απόσταση φαίνεται να χωρίζει τη δήλωση του Jean Jacques Rousseau «Αναλαμβάνω κάτι που δεν έχει γίνει ποτέ στο παρελθόν, ούτε και πρόκειται να βρει στο μέλλον μιμητές. Θέλω να δείξω στους συνανθρώπους μου έναν άνθρωπο σε όλη τη φυσική του αλήθεια· και ο άνθρωπος αυτός θα είμαι εγώ»¹² από τους αφορισμούς του Nietzsche «Τι λείπει η συνείδηση σου; - Πρέπει να γίνεις εκείνος που είσαι»¹³ και «Ένα πράγμα είναι απαραίτητο. - Να δώσεις στίλ στο χαρακτήρα σου - μια μεγάλη και σπάνια τέχνη! Ασκείται από εκείνους που επισκοπούν όλες τις δυνάμεις και τις αδυναμίες της φύσης τους κι ύστερα τις ενσωματώνουν σ' ένα καλλιτεχνικό σχέδιο».¹⁴ Ανάλογα όταν ο Herder γράφει «Κάθε άνθρωπος έχει το δικό του μέτρο, μια, ούτως ειπείν, προσιδιάζουσα αμοιβαία αρμονία μεταξύ όλων των φυσικών αισθημάτων του»¹⁵ δε φαίνεται να μοιράζεται πολλή κοινά με τον Bernard Williams όταν ο τελευταίος δηλώνει «Εάν υπάρχει ένα θέμα σε όλο το έργο μου, αυτό αφορά την αυθεντικότητα και την αυτοέκφραση. Πρόκειται για την ιδέα πως μερικά πράγματα είναι υπό κάποια έννοια πραγματικά εσύ ή εκφράζουν αυτό που είσαι, ενώ άλλα όχι».¹⁶ Μια αρχική διάκριση

που μπορούμε να κάνουμε είναι αυτή μεταξύ μοντέλων αυθεντικότητας που μας καλούν να ανακαλύψουμε τον εαυτό μας και εκείνων που μας καλούν να τον δημιουργήσουμε. Σε αυτό το πνεύμα ο Somogy Varga στο *Authenticity as an Ethical Ideal* διακρίνει δυο βασικά μοντέλα αυθεντικότητας. Το πρώτο, το οποίο αποδίδει στον Rousseau, το αποκαλεί το μοντέλο της εσωτερικής αίσθησης και το δεύτερο παραγωγικό και το συνδέει με τον Nietzsche και τον Foucault. Σύμφωνα με το πρώτο, ο εσωτερικός μας εαυτός περιλαμβάνει μια ποικιλία σταθερών καταστάσεων, που περιλαμβάνουν αισθήματα, επιθυμίες και κίνητρα και στα οποία έχουμε πρόσβαση διαμέσου της ενδοσκόπησης. Για να ζήσω τη ζωή μου αυθεντικά σύμφωνα με το μοντέλο της εσωτερικής αίσθησης πρέπει οι πράξεις μου να εκφράζουν αυτές τις εσωτερικές καταστάσεις. Για το παραγωγικό μοντέλο από την άλλη η αυτοπραγμάτωση είναι το αποτέλεσμα της δημιουργίας ενός εαυτού και όχι της ανακάλυψής του. Στο δεύτερο αυτό μοντέλο βρίσκουμε και τη σχέση μεταξύ της αυθεντικότητας του εαυτού και της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ο καλλιτέχνης γίνεται στον Ρομαντισμό το πρότυπο της αυθεντικής ύπαρξης ακριβώς λόγω της δημιουργικής ποίησης που η καλλιτεχνική δημιουργία και η αυθεντικότητα του εαυτού φαίνεται να προϋποθέτουν.

Όλο το φάσμα των διαφοροποιήσεων που εμφανίζονται στη σύγχρονη σύλληψη του ιδεώδους της αυθεντικότητας γίνεται καλύτερα κατανοητό υιοθετώντας το διαχωρισμό που προτείνει ο Alessandro Ferrara.¹⁷ Σύμφωνα με τον Ferrara μπορούμε να διακρίνουμε δύο βασικές εκδοχές του ιδεώδους της αυθεντικότητας, μια ενσωματωτική (*integrative*) και μια ανταγωνιστική (*antagonistic*). Και

12. Rousseau, 2007 [1782-1789]: 9. **13.** Nietzsche, 2004 [1882]: III, § 270. Όπως σημειώνει ο Richard Rorty στο *Ειρωνεία, Τυχαίοτητα, Αλληλεγγύη* «Με την έννοια που έδινε ο Nietzsche στη φράση, «αυτός που πραγματικά είναι» δε σημαίνει «αυτός που πραγματικά ήταν πάντα» αλλά «αυτός στον οποίο μεταμορφώθηκε κανείς στην πορεία της δημιουργίας εκείνου του γούστου με βάση το οποίο κατέληξε να κρίνει τον εαυτό του». **14.** Nietzsche, 2004 [1882]: IV, § 290. **15.** Herder, 1877: XIII, 291. **16.** Stuart Jeffries, «Bernard Williams: The Quest for Truth», *The Guardian*, November 30, 2002, online, p.4. **17.** Ferrara, 1994: 247-250.

οι δύο αυτές εκδοχές αρνούνται την κλασική ιεράρχηση της ανθρώπινης υποκειμενικότητας σε ένα υποδεέστερο μέρος - το βασίλειο των συναισθημάτων και των παθών - και σε ένα ανώτερο - το βασίλειο του λόγου - με το πρώτο να οφείλει υποταγή στο δεύτερο. Ανάμεσα όμως στα ενσωματωτικά και τα ανταγωνιστικά μοντέλα αυθεντικότητας υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Για τους υποστηρικτές των ανταγωνιστικών μοντέλων: 1) επιτυγχάνουμε την αυθεντικότητα μόνο σε αντίθεση με τις κοινωνικές απαιτήσεις, 2) είναι αδύνατο να διακρίνουμε τι είναι κεντρικό και τι είναι περιφερειακό σε ένα σχέδιο ζωής ή σε μια προσωπικότητα αφού η απαιτούμενη αφηγηματικότητα ενός τέτοιου εγχειρήματος, προϋποθέτοντας τάξη και ιεράρχηση, θα ήταν η επιτομή της μη αυθεντικότητας, 3) οποιαδήποτε πράξη υποκινείται από αξιακές σφαίρες πέραν της αισθητικής (αναζήτηση της αλήθειας, ηθικά κίνητρα) είναι συγκεκαλυμμένη χειραγώγηση ή αυτοεπιβεβαίωση. Αντίθετα για τους υποστηρικτές των ενσωματωτικών μοντέλων: 1) οι κοινωνικές απαιτήσεις δεν λειτουργούν απλώς ως περιοριστικοί παράγοντες στην εκδήλωση της αυθεντικής συμπεριφοράς αλλά κατά κάποιο τρόπο δημιουργούν το υλικό από το οποίο οι αυθεντικοί εαυτοί και η αυθεντική δράση γεννιέται, 2) μπορούμε ακόμα να μιλάμε για πυρήνα και περιφέρεια· η πληθώρα των εμπειριών, οι παρακάμψεις, οι επιμέρους αφηγήσεις νοούνται ως παραλληλαγές ενός μοναδικού θέματος και 3) οφείλουμε να αποδεχτούμε την επίδραση όλων των αξιακών σφαιρών και να επιζητήσουμε ένα είδος ισορροπίας. Το μοντέλο αυθεντικότητας που προτάσσει ο Charles Taylor και το οποίο θα εξετάσουμε λεπτομερώς στη συνέχεια εμπίπτει στη δεύτερη κατηγορία. Για τον Taylor μόνο ένα ενσωματωτικό μοντέλο μπορεί να συλλάβει

το πραγματικό ηθικό ιδεώδες που βρίσκεται ενεργοποιημένο πίσω από το αίτημα της πληρότητας και της αυθεντικότητας του εαυτού. Τα ανταγωνιστικά μοντέλα της αυθεντικότητας, όχι μόνο αδυνατούν να εκφράσουν το ιδεώδες που μας κληροδοτήθηκε από το κίνημα του Ρομαντισμού, αλλά είναι και αστήρικτα, καθώς αγνοούν τα συγκροτητικά χαρακτηριστικά της διαμόρφωσης της προσωπικής ταυτότητας και της νοηματοδότησης του βίου μας. Για τον Taylor «η αυθεντικότητα περιλαμβάνει κατ' αρχάς 1(α) δημιουργία και κατασκευή όπως και ανακάλυψη, 1(β) πρωτοτυπία και συχνά 1(γ) εναντίωση στους κοινωνικούς κανόνες και ενδεχομένως σε ό,τι θεωρούμε ηθική [...] είναι επίσης αληθές ότι η αυθεντικότητα απαιτεί 2(α) ανοιχτότητα στους ορίζοντες της σημαντικότητας (διότι διαφορετικά η δημιουργία απειλείται με απώλεια του υποβάθρου εκείνου που τη διασφαλίζει από την πτώση στην ασημαντότητα) και 2(β) έναν διαλογικό αυτοπροσδιορισμό. Δέχομαι ότι αυτά τα αιτήματα μπορεί να συνυπάρχουν δυναμικά. Αυτό που θα έπρεπε όμως να αποκλείσουμε είναι μια επιλεκτική πρόκριση του ενός εις βάρος του άλλου, λόγου χάρη του (1) εις βάρος του (2) και αντιστρόφως».¹⁸

18. Taylor, 2006 [1991]: 118.

Το αίτημα της αυθεντικότητας και η νεωτερική συνθήκη στη σκέψη του Charles Taylor |

Όταν ο Charles Taylor μιλάει για την «εποχή της αυθεντικότητας»¹⁹ δεν περιγράφει απλώς την κυρίαρχη κουλτούρα. Ο Taylor υποστηρίζει πως το αίτημα της αυθεντικότητας είναι σύμφυτο με τη νεωτερική συνθήκη του ανθρώπου και μέσα σε αυτό το πλαίσιο του αποδίδει κανονιστική διάσταση. Στο Πηγές του εαυτού διακρίνει τρεις άξονες αυτού που ονομάζει «ηθικό σκέπτεσθαι» με την ευρύτερη έννοια.²⁰ Στον πρώτο άξονα τοποθετεί την αίσθηση του σεβασμού μας για τους άλλους και των υποχρεώσεων μας απέναντί τους, στο δεύτερο το φάσμα των αντιλήψεων που αφορούν την αξιοπρέπεια και στον τελευταίο τους τρόπους κατανόησης των πραγμάτων που κάνουν μια ζωή μεστή. Σύμφωνα με τον Taylor ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα, στο οποίο η εποχή μας ξεχωρίζει από τις προγενέστερες, αφορά τον τρίτο άξονα. Για εμάς είναι εύλογο μια σειρά ερωτήματα τα οποία στρέφονται γύρω από το νόημα της ζωής και τα οποία σε παλιότερες εποχές δε θα ήταν απολύτως κατανοητά. Στον προνεωτερικό κόσμο, αυτό που νοηματοδοτούσε το βίο των ανθρώπων ήταν πάντα κάποιο ευρέως αναγνωρισμένο πλαίσιο, ένας κοινός «ορίζοντας σημασίας». Η νεωτερικότητα, όμως, έφερε μαζί της αυτό που ο Max Weber ονόμασε «απομάγευση» του κόσμου και κατέστησε προβληματικά όλα τα πλαίσια του παρελθόντος. Σήμερα υπάρχει η αίσθηση πως δεν υπάρχει κανένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο να αποτιμήσουμε κριτικά το βίο μας και οι άνθρωποι στην προσπάθεια τους να νοηματοδοτήσουν τη ζωή τους «ασπάζονται

δοκιμαστικά διάφορες παραδόσεις, αναπτύσσουν συχνά τις δικές τους εκδοχές ή κάνουν διάφορους συνδυασμούς ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία τους ή δανείζονται στοιχεία από αυτές ή προβαίνουν σε δικές τους επινοήσεις μέσα στα πλαίσια τους».²¹ Οι σύγχρονοι άνθρωποι βρίσκονται σε αναζήτηση, σημειώνει ο Taylor, χρησιμοποιώντας τη διάσημη διατύπωση του Alasdair MacIntyre.²² Λόγω αυτών των εξελίξεων, τα ερωτήματα, τα σχετικά με αυτό που κάνει τη ζωή άξια να τη ζει κανείς, τίθενται επιτακτικότερα από ποτέ, αφού η υπαρξιακή συνθήκη στην οποία φοβόταν κανείς την καταδίκη είναι εντελώς διαφορετική από αυτήν της εποχής μας, στην οποία φοβάται κανείς πάνω από όλα την απουσία νοήματος.²³ Με αυτή ακριβώς την υπαρξιακή συνθήκη συνδέεται το ιδεώδες της αυθεντικότητας και της πληρότητας του εαυτού. Οι νεωτερικοί άνθρωποι προσπαθούν να αυτοπροσδιοριστούν με τον μοναδικό πια διαθέσιμο τρόπο - πραγματώνοντας μια αδιαμφισβήτητη δική τους δυνατότητα. Παρόλη όμως την κανονιστική διάσταση που το ιδεώδες της αυθεντικότητας φαίνεται να έχει για το νεωτερικό άνθρωπο, η σύγχρονη ηθική φιλοσοφία φαίνεται να αδυνατεί να το εντάξει εντός της προβληματικής της. Αυτό συμβαίνει, όπως σχολιάζει ο Taylor, γιατί μια σημαντική τάση της νεωτερικής φυσιοκρατικής συνείδησης αποφάσισε να κηρύξει τα ζητήματα που αφορούν αυτό που κάνει τη ζωή άξια να τη ζει κανείς περιττά ή άσχετα με την ηθικότητα.²⁴ Οι κυρίαρχες ηθικές θεωρίες δεν ενδιαφέρονται για το νόημα που τα ίδια τα ανθρώπινα υποκείμενα αποδίδουν στη δράση τους και αδυνατούν να εντάξουν αποτελεσματικά εντός της προβληματικής τους ερωτήματα σχετικά με το ευ ζην. Το μεγαλύτερο μέρος της ηθικής φιλοσοφίας επικεντρώνεται σύμφωνα με τον Taylor στην ορθότητα των πράξεων και στην έννοια της υποχρέωσης.²⁵ Σε αυτό το πλαίσιο στοχασμού, το αίτημα της αυθεντικότητας ταυτίζεται με τον ατομισμό της

19. Ό.π.: 38. 20. Taylor, 2007 [1989]: 30-1. 21. Ό.π.: 35. 22. MacIntyre, 2007 [1981]: 219. 23. Taylor, 2007 [1989]: 37. 24. Ο Taylor συντάσσεται στην κριτική του με φιλοσόφους όπως ο Alasdair MacIntyre, ο Bernard Williams, η Elisabeth Anscombe, η Iris Murdoch Για μια συνοπτική παρουσίαση της κριτικής που ασκούν οι παραπάνω στοχαστές στη σύγχρονη ηθική φιλοσοφία βλ. Βιβιδιάκης., 2009: 36-48. 25. Taylor, 2007 [1989]: 13.

πληρότητας του εαυτού και έτσι ο μοναδικός τρόπος υπεράσπισης του ως ηθικού ιδεώδους είναι η υιοθέτηση κάποιας θεωρίας ηθικού εγωισμού που ταυτίζει την ηθικότητα με την επιδίωξη της προσωπικής ευτυχίας. Οι θεωρίες, όμως, του ηθικού εγωισμού, όχι μόνο δεν υπακούουν σε ουσιώδεις μεθοδολογικές παραδοχές της ηθικής φιλοσοφίας, αλλά απέχουν και πολύ από το να συλλάβουν βασικές ηθικές μας διαισθήσεις. Μόνο κατ' ευφημισσμό μπορούν να χαρακτηριστούν ηθικές θεωρίες. Για τον Taylor αυτή η σύλληψη του ιδεώδους της αυθεντικότητας είναι παραπλανητική· πρόκειται για «ρηχές» ή «εκφυλισμένες» εκδηλώσεις του πραγματικού ιδεώδους, οι οποίες αγνοούν τα ίδια τα συγκροτητικά χαρακτηριστικά του. Στο Οι δυσανεξίες της νεωτερικότητας προσπαθεί, όχι απλώς να συμψηφίσει την επιθυμία για αυθεντικότητα με την ανταπόκριση σε ορισμένα θεμελιώδη ηθικά κελεύσματα, αλλά να καταστήσει αυτή την ανταπόκριση θεμελιώδη για την ίδια την πραγμάτωση της αυθεντικότητας. Για τον Taylor, το ιδεώδες της αυθεντικότητας δεν είναι αντίπαλος των αιτημάτων που εκπορεύονται πέραν του εαυτού, αντίθετα τα προϋποθέτει. Όπως χαρακτηριστικά λέει «Με τον όρο ηθικό ιδεώδες εννοώ μια περιγραφή αυτού που συνιστά ένας καλύτερος ή ανώτερος τρόπος ζωής όπου «καλύτερο» και ανώτερο» δεν ορίζονται με τους όρους αυτών που συμβαίνει να επιθυμούμε ή να έχουμε ανάγκη, αλλά εισάγουν τουναντίον ένα κριτήριο για αυτό που θα οφείλαμε να επιθυμούμε».²⁶ Πιο συγκεκριμένα, ο Taylor υποστηρίζει, πως αν το αίτημα της αυθεντικότητας τεθεί ανεξάρτητα α) από τις υποχρεώσεις που γεννούν οι δεσμοί μας με τους άλλους και β) από αιτήματα που εκπορεύονται από κάτι ανώτερο ή απλώς άλλο από τις ανθρώπινες επιθυμίες και φιλοδοξίες, τότε το αίτημα αυτοϋπονομεύεται, αφού αγνοεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την πραγμάτωση του.²⁷

Η διαλογική συγκρότηση του εαυτού και η ανάγκη για αναγνώριση |

Το βασικό επιχείρημα του Taylor στην προσπάθεια του να τονίσει την κοινωνική διάσταση της αυθεντικότητας στηρίζεται στη θέση του περί διαλογικής συγκρότησης του εαυτού.²⁸ Η διαλογική σύλληψη του εαυτού έχει το πλεονέκτημα να κάνει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις θεμελιώδεις στη συγκρότηση της ταυτότητας και έρχεται κατά συνέπεια σε πλήρη αντίθεση με τον ατομισμό, από τη σκοπιά του οποίου «είμαι ό,τι εγώ ο ίδιος επιλέγω να είμαι». Η ανθρώπινη ζωή έχει για τον Taylor έναν εγγενώς διαλογικό χαρακτήρα.²⁹ Αποκτάμε την ικανότητα της αυτοκατανόησης και του αυτοπροσδιορισμού διαμέσου των ανθρώπινων γλωσσών, τις οποίες δεν κατέχουμε από μόνοι μας, αλλά μούμαστε σε αυτές μέσα από την επικοινωνία μας με αυτούς που ο George Herbert Mead αποκαλεί «σημαντικούς άλλους». Η συγκρότηση του εαυτού μας σε διάλογο με τους άλλους δεν είναι ένα γεγονός το οποίο θα μπορούσε εκ των υστέρων να αγνοηθεί αφού η συνεισφορά των «σημαντικών άλλων» διαρκεί δια βίου. Είμαι ένας εαυτός πάντα εν σχέσει με κάποιους συνομιλητές, με αυτούς που συνέβαλαν στον τρόπο αυτοπροσδιορισμού μου και με αυτούς «η συμβολή των οποίων είναι κρίσιμη τώρα στη συνεχιζόμενη αντίληψη μου των γλωσσών αυτόκατανόησης».³⁰ Για τον Taylor, ο εαυτός υφίσταται μόνο εντός αυτών των «δικτύων συνομιλίας».³¹ Κατά συνέπεια, η συγκρότηση του εαυτού, πόσο μάλλον η αυθεντικότητά του, δε μπορεί να επιτευχθεί σε κοινωνικό αποκλεισμό. «Ένα ανθρώπινο ον μπορεί πάντα να είναι πρωτότυπο, μπορεί πάντα να πηγαίνει πέραν των ορίων της σκέψης και της θέασης των συγχρόνων του [...] Η ορμή, ωστόσο, προς την πρωτότυπη θέαση θα παρεμποδιστεί, θα χαθεί απώτερα μέσα σε εσωτερική σύγχυση, αν δεν μπορέσει να έλθει κατά κάποιο τρόπο σε σχέση με την γλώσσα και

28. Ό.π.: 69-75. **29.** Ό.π.: 71. **30.** Taylor, 2007 [1989]: 64. **31.** Ο Richard Rorty συνοψίζοντας τη βασική αυτή θέση του Taylor γράφει: “Κανένας από εμάς δεν έχει κάποιον άλλο εαυτό στον οποίο να είναι πιστός εκτός από αυτόν που συγκροτήθηκε από τις ανταλλαγές με γονείς και αδέρφια, φίλους και εχθρούς, εκκλησίες και κυβερνήσεις. Ακόμα και όταν φέρνουμε κάτι καινούργιο και ιδιοσυγκρασιακό στον κόσμο, αυτό στην καλύτερη περίπτωση θα είναι μια ελαφρά τροποποίηση κάποιου πράγματος που βρισκόταν ήδη εκεί. Το να είμαστε αυθεντικοί, το να είμαστε πιστοί στους εαυτούς μας σημαίνει το να είμαστε πιστοί σε κάτι που έχει παραχθεί σε συνεργασία με πολλούς άλλους ανθρώπους” (Rorty, 1993).

την θέση των άλλων». ³² Όπως χαρακτηριστικά λέει και ο Bernard Williams «Χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλο για να είμαστε οποιοσδήποτε». ³³ Επιπλέον, δε μπορούμε να μιλάμε για αυθεντική ταυτότητα χωρίς να προϋποθέτουμε μια στιγμή αναγνώρισης από τους άλλους. ³⁴ Η σημασία της αναγνώρισης και της εξάρτησης μας από τους άλλους δεν είναι φυσικά ίδιον της νεωτερικότητας ή της αυθεντικής ταυτότητας. Στις προνεωτερικές όμως κοινωνίες η αναγνώριση δεν τέθηκε ποτέ ως πρόβλημα, αφού αυτό που σήμερα αποκαλούμε ταυτότητα ενός προσώπου ήταν καθορισμένο από την κοινωνική του θέση. Ο Taylor σχολιάζει πως οι άνθρωποι δεν έκαναν λόγο για ταυτότητα και αναγνώριση, όχι γιατί δε διέθεταν ταυτότητες, ούτε γιατί αυτές δεν θεμελιωνόταν στην αναγνώριση, άλλα μάλλον επειδή οι ταυτότητες αυτές ήταν εξαιρετικά μη προβληματικές για να θεματοποιούνται. Η ιδέα της αναγνώρισης αποκτά ουσιαστική σημασία παράλληλα και εξαιτίας της άνηθης του ιδεώδους της εσωτερικά παραγόμενης ταυτότητας. «Το ίδιο της ενδογενώς παραγόμενης, προσωπικής, αυθεντικής ταυτότητας είναι ότι δεν χαίρει a priori αυτής της αναγνώρισης. Οφείλει να την κατακτήσει διαλεγόμενη και εκεί ενδέχεται να αποτύχει. Αυτό που σηματοδοτεί την έλλευση της νεωτερικότητας δεν είναι η ανάγκη για αναγνώριση αλλά οι συνθήκες στις οποίες αυτή ενδέχεται να μην τελεσφορήσει». ³⁵ Ο Taylor εντάσσοντας την αυθεντικότητα στο κοινωνικό πλαίσιο μετασχηματίζει αυτόματα και τις προϋποθέσεις της πραγμάτωσής της. Από τη νέα αυτή οπτική, το αίτημα της αυθεντικότητας δε σημαίνει αποκοπή από την κοινωνία έτσι ώστε να ανακαλύψουμε και να εκφράσουμε τον αυθεντικό μας εαυτό. Αντίθετα, μέσα από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις είναι που γεννιούνται οι αυθεντικοί εαυτοί και η αυθεντική δράση, είναι οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις που παρέχουν το υλικό για να αναπτύξει κάποιος το σχέδιο μιας ταυτότητας. Το ιδεώδες της αυθεντικότητας απαιτεί από εμάς να διακρίνουμε τι πραγματικά αξίζει να ακολουθήσουμε, και τι όχι, εντός του κοινωνικού πλαισίου στο οποίο αναπόφευκτα βρισκόμαστε.

32. Taylor, 2007 [1989]: 68.

33. *Truth and Truthfulness*, p. 200.

Ο Bernard Williams στο *Truth and Truthfulness* αναλαμβάνει ένα ανάλογο εγχείρημα αποκατάστασης της κοινωνικής διάστασης που επιφλοχωρεί στο αίτημα της αυθεντικότητας. Ο Williams ασκεί κριτική στο εγχείρημα του Rousseau στις Εξομολογήσεις και συγκεκριμένα, στην πεποίθηση του φιλοσόφου πως η αυθόρμητη αυτοέκφραση του θα καταστήσει εμφανή τα πραγματικά του κίνητρα και κατά συνέπεια θα αποκαλύψει τον πραγματικό του εαυτό κατά τρόπο συνεπή και σταθερό. Η κριτική του Williams ξεκινά με την παρατήρηση πως αυτό που εκφράζουμε μια οποιαδήποτε στιγμή, μπορεί να εκφράσει μόνο αυτό που αισθανόμαστε ή σκεφτόμαστε τη συγκεκριμένη στιγμή. Η σταθερότητα λοιπόν, που απαιτεί το εγχείρημα του Rousseau, μπορεί να επιτευχθεί μόνο διαμέσου μιας ταυτοποίησης με κάποιο κεντρικό σχέδιο ή πτυχές του χαρακτήρα μας. Η ταυτοποίηση, όμως, δεν μπορεί να είναι και αυτή μια ψυχολογική κατάσταση καθώς αυτό που σταθεροποιεί και ενοποιεί την εσωτερική ζωή δε μπορεί να είναι κάτι εντός αυτής της εσωτερικής ζωής ακριβώς όπως «αυτό που κρατάει τις χάντρες ενός κοιλίε μαζί δε μπορεί να είναι άλλη μια χάντρα». Ο Williams θα ισχυριστεί πως η απαιτούμενη σταθερότητα της εσωτερικής ζωής μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Αυτό που αποκαλούμε ο αυθεντικός μας εαυτός, ο εαυτός στον οποίο έχουμε πρόσβαση και εκφράζουμε όταν είμαστε αυθεντικοί, είναι κάτι που μορφοποιείται και χαρακτηρίζεται από την κοινωνία. Ακόμα και η ενδοσκόπηση και η ειλικρίνεια καθίστανται δυνατές διαμέσου των κοινωνικών πρακτικών, με τον ίδιο τρόπο που καθίσταται δυνατή η ίδια η ιδέα των εαυτών μας ως ατόμων. (Guignon, 2004: 77-9)

34. Taylor, 2006 [1991]: 86-101.

35. Ό.π.: 93.

Οι ορίζοντες σημασίας |

Ο Taylor πιστεύει πως η σύνδεση του ιδεώδους της αυθεντικότητας με υποκειμενικές θέσεις στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε δύο ευρέως διαδεδομένες και αλληληλένδετες παρανοήσεις. Η πρώτη παρανόηση αφορά την ταύτιση της αυθεντικότητας με την αυτοκαθοριζόμενη ελευθερία.³⁶ Τα δύο ιδεώδη, παρότι έχουν συγγένεια μεταξύ τους, είναι διακριτά. και δεν πρέπει να συγχέονται. Η αυθεντικότητα συνιστά φυσικά ένα ιδεώδες ελευθερίας αλλά παράλληλα απαιτεί για την πραγμάτωση της την αναγνώριση από τους άλλους. Αυτό που θα αξιολογηθεί και θα τύχει ή όχι αναγνώρισης από τους άλλους είναι το περιεχόμενο της επιλογής· η σημασία δεν μπορεί να γεννηθεί απλά και μόνο από την άσκηση της ελευθερίας επιλογής. Η δεύτερη παρανόηση σχετίζεται με αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε υποκειμενοποίηση της σύγχρονης κουλτούρας.³⁷ Η υποκειμενοποίηση μπορεί να αφορά είτε τον τρόπο είτε το περιεχόμενο της πράξης και ενώ, σύμφωνα με τον Taylor, η υποκειμενοποίηση που συνδέεται με την τρόπο είναι αναπόφευκτη στην κουλτούρα μας, η υποκειμενοποίηση ως προς το περιεχόμενο όχι μόνο δεν είναι αναπόφευκτη, αλλά είναι μάλλον και αδύνατη. Το ιδεώδες της αυθεντικότητας αφορά τον τρόπο με τον οποίο ενστερνιζόμαστε ένα σκοπό ή μια μορφή ζωής και σε αυτό το επίπεδο η αυθεντικότητα είναι εμφανώς αυτοαναφορική αφού μας καλεί να ανακαλύψουμε έναν αποκλειστικά δικό μας προσανατολισμό. Αυτό όμως δε σημαίνει πως η αυθεντικότητα παραμένει αυτοαναφορική και ως προς το περιεχόμενο αφού οποιοδήποτε σχέδιο δε μπορεί παρά να τίθεται σε αντιπαράθεση με κάτι άλλο που το υπερβαίνει. Αυτή η σύγχυση του ιδεώδους της αυθεντικότητας με την αυτοαναφορικότητα του περιεχομένου των επιλογών μας είναι που νομιμοποιεί σύμφωνα με τον Taylor τις χειρότερες μορφές υποκειμενισμού.

Πίσω από αυτές τις παρατηρήσεις βρίσκεται η βασική θέση του Taylor πως το ιδεώδες της εκλογής του εαυτού και της αυθεντικότητάς του διατηρεί το νόημά του μονάχα εκεί που κάποια ζητήματα είναι σημαντικότερα από άλλα. «Η κατανόηση της έννοιας του αυτοπροσδιορισμού και η περιγραφή του περιεχομένου της αυθεντικότητάς μας απαιτεί ως υπόβαθρο ένα αίσθημα των σημαντικών πραγμάτων. Για να αυτοπροσδιοριστώ πρέπει να αναζητήσω τι είναι σημαντικό στη διαφορετικότητά μου από τους άλλους».³⁸ Σύμφωνα με τον Taylor, η ηθική μας ύπαρξη είναι άμεσα συνυφασμένη με ηθίασια αφού τα ηθίασια προσφέρουν το υπόβαθρο για τις ηθικές μας κρίσεις, διαισθήσεις ή αντιδράσεις.³⁹ Το γεγονός πως στις συνθήκες της σύγχρονης νεωτερικότητας δεν υπάρχουν κοινά αποδεκτά ηθίασια, δε σημαίνει πως τα ηθίασια είναι προαιρετικά. Η εμπύωση σε «ορίζοντες σημασίας», σε υπόβαθρα δηλαδή με ισχυρούς ποιοτικούς χαρακτηρισμούς από τα οποία συναρτάται η σημαντικότητα των πραγμάτων, είναι συστατική του ανθρώπινου πράττειν και το να βγει κανείς έξω από τα όρια αυτά θα ήταν ισοδύναμο με το να βγει από αυτό που θα αναγνωρίζαμε ως αθέριο ανθρώπινο πρόσωπο. Ένα άτομο χωρίς κανένα απολύτως ηθίασιο θα βρισκόταν έξω από το δικό μας χώρο του συνομιλείν, δεν θα στεκόταν στον ίδιο χώρο με εμάς τους υπόλοιπους γιατί για να είναι κανείς ικανός να απαντήσει για λογαριασμό του πρέπει να γνωρίζει πού στέκει, πώς είναι προσανατολισμένος στον ηθικό χώρο.

36. Ό.π.: 119-23. 37. Ό.π.: 137-152. 38. Ό.π.: 76. 39. Taylor, 2007 [1989]: 47-57.

«Το να γνωρίζω ποιος είμαι αποτελεί ένα είδος γνωρίζειν πού στέκω. Η ταυτότητά μου ορίζεται από τις δεσμεύσεις και ταυτίσεις οι οποίες παρέχουν το πλαίσιο ή τον ορίζοντα εντός του οποίου μπορώ να προσπαθήσω να προσδιορίσω κατά περίπτωση τι είναι καλό ή πολύτειμο, ή τι είναι το πρέπον, ή τι προσυπογράφω ή τι αντιστρατεύομαι. Μ' άλλα λόγια, είναι ο ορίζοντας εντός του οποίου είμαι ικανός να πάρω μια θέση».⁴⁰ Ο δημοφιλής ισχυρισμός στο πλαίσιο της σύγχρονης νεωτερικότητας πως οι σημασίες δεν εγγράφονται στα ίδια τα πράγματα αλλά στις υποκειμενικές γνώμες, η θέση δηλαδή πως δεν υπάρχει τίποτα στον κόσμο που να μπορεί να επηρεάσει τις αξιολογήσεις μας πέρα από εκείνο που επινοούμε ή κατασκευάζουμε οι ίδιοι, δεν είναι για τον Taylor απλά αβάσιμος, αλλά δεν ανήκει καν στη σφαίρα του νοητού. «Η υποκειμενική μας αίσθηση δεν συνιστά κατά κανένα τρόπο επαρκή θεμελίωση της θέσης μας, διότι είναι εντελώς αδύνατον η αίσθηση να καθορίσει τη σημασία». Σε αντίθεση με αυτή την άποψη, ο Taylor υπερασπίζεται την ισχυρή θέση, ότι είναι εντελώς αδύνατο οι ορίζοντες μέσα στους οποίους ζούμε τη ζωή μας και που τη νοηματοδοτούν να μην συμπεριλαμβάνουν ισχυρούς ποιοτικούς διαχωρισμούς. Η θεώρηση των πλαισίων ως προσανατολισμών φωτίζει ακριβώς αυτή την αναγκαιότητα· όπως δεν μπορούμε να πάρουμε απόσταση ή να αποφύγουμε να σκοντάψουμε πάνω στο ζήτημα του προσανατολισμού στο φυσικό χώρο, με τον ίδιο τρόπο δε μπορούμε να αποφύγουμε τον προσανατολισμό και στον ηθικό χώρο. Για τον Taylor αυτό συνιστά τόσο μια φαινομενολογική εξήγηση της ταυτότητας όσο και «μια εξερεύνηση των ορίων του συλληπτού στην ανθρώπινη ζωή, μια περιγραφή των «υπερβατολογικών όρων» της».⁴¹

Το ιδεώδες της αυθεντικότητας και η αντικειμενικότητα της ηθικής |

Με μια πρώτη ματιά, το εγχείρημα του Taylor αποκαλύπτοντας τη βαθιά σύνδεση του ιδεώδους της αυθεντικότητας με τις μεταβαλλόμενες αντιλήψεις μας περί προσωπικής ταυτότητας φαίνεται να υποδηλώνει πως η αντίληψη μας για το ηθικό με την ευρύτερη έννοια είναι απλώς σχετική με την κουλτούρα μας και κατά συνέπεια χωρίς αγκύρωση σε μια αντικειμενική πραγματικότητα. Η ερμηνευτική όμως ανάλυση του Taylor το μόνο που αποκαλύπτει είναι ότι το αγαθό και το ορθό δεν αποτελούν μέρος του κόσμου, όπως αυτός μελετάται από τις φυσικές επιστήμες.⁴² Από αυτό όμως είναι αδικαιολόγητο άλημα να συμπεράνουμε ότι αυτά δεν είναι πραγματικά και αντικειμενικά - άλημα που στηρίζεται στην εσφαλιμένη κυριαρχία του μοντέλου της φυσικής επιστήμης ακόμα και όταν το αντικείμενο μελέτης είναι ο άνθρωπος. Σύμφωνα με τον Taylor "το καλύτερο μέτρο πραγματικότητας που διαθέτουμε για τα ανθρώπινα πράγματα είναι οι όροι εκείνοι με τους οποίους, κατόπιν κριτικού στοχασμού και αφού διορθωθούν τα σφάλματα που μπορούμε να εντοπίσουμε, νοηματοδοτούμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το βίο μας".⁴³ Δεν έχουμε άλλο τρόπο να κρίνουμε τι είναι αληθινό και αντικειμενικό· αναγνωρίζουμε ως αντικειμενικές όλες τις ιδιότητες, τις οντότητες και τα γνωρίσματα που χρειάζεται να επικαλεστεί η καλύτερη δυνατή εξήγηση που έχουμε για τα πράγματα. Αν λοιπόν το ιδεώδες της

αυθεντικότητας με την καίρια ηθική σημασία που αποδίδει σε μια μορφή επαφής με τον εαυτό μας αποτελεί την καλύτερη δυνατή εξήγηση για τον τρόπο που νοηματοδοτούμε το βίο μας εμείς οι σύγχρονοι άνθρωποι, αυτή η επαφή δε μπορεί παρά έχει αντικειμενική ηθική αξία. Το επιχείρημα της καλύτερης δυνατής εξήγησης του Taylor δεν αντικρούει μόνο την αναγωγιστική φυσιοκρατία αλλά και τον ηθικό υποκειμενισμό: «Η σκοπιά από την οποία θα μπορούσαμε να διαβεβαιώσουμε πως όλες οι ηθικές απόψεις είναι εξίσου αυθαίρετες, απλώς δεν είναι διαθέσιμη για εμάς τους ανθρώπους. Ένας όρος του να είμαστε ένας λειτουργικός εαυτός είναι να μιλάμε από ένα ηθικό προσανατολισμό τον οποίο εκλαμβάνουμε ως ορθό. Η μετά-ερμηνεία του νέο-νιτσεικού φιλοσόφου -«πρεσβεύοντας την ηθική μου θέση επιβάλλω ένα καθεστώς αλήθειας πάνω στο χάος, και αυτό κάνουν όλοι» είναι εξίσου αδύνατη με την μετά-ερμηνεία του εμπειριστή - «πρεσβεύοντας την ηθική μου θέση, προβάλλω αξίες πάνω σε έναν ουδέτερο κόσμο γεγονότων, και αυτό κάνουν όλοι». Αμφότερες είναι ασύμβατες με τον τρόπο που αναπόφευκτα κατανοούμε τον εαυτό μας στις ενεργεία πρακτικές [...] Δεν είναι ερμηνείες του βίου σου που θα μπορούσες να κάνεις στην πράξη ενώ τον ζεις. Έρχονται σε σύγκρουση με άλλα λόγια, με την καλύτερη δυνατή εξήγηση του ηθικού μας

42. Ό.π.: 100-1.

43. Ό.π.: 101.

44. Ό.π.: 172-3

βίου που διαθέτουμε. Και ποιες μετά-θεωρήσεις μπορούν να αναιρέσουν την καλύτερη δυνατή εξήγηση που έχουμε για την παρούσα ηθική εμπειρία μας: Η νέο-νιτσειϊκή θέση αντιβαίνει στην αρχή της καλύτερης δυνατής εξήγησης, όπως και η φυσιοκρατία». ⁴⁴

Ο Taylor με αυτή τη θέση του δεν διακρίνει απλώς τη σχεσιοκρατία - την άποψη πως το πλάνισιο, οι περιστάσεις είναι σημαντικές για να αποφανθούμε για την αλήθεια μιας πρότασης - από το σχετικισμό αλλιώς κάνει και ένα σημαντικό βήμα προς την υιοθέτηση μιας ρεαλιστικής ηθικής. ⁴⁵ Ο Taylor προσπαθεί να διασφαλίσει την αντικειμενικότητα της ηθικής πραγματικότητας περιορίζοντας τη μεταφυσική της ανεξαρτησία σε μια ανθρωποκεντρική αντίληψη, εσωτερική ως προς τις ανθρώπινες πρακτικές. Ο ανθρωποκεντρικός ρεαλισμός, που υιοθετεί ο Taylor, μας επιτρέπει να αποδώσουμε αντικειμενικότητα στην εικόνα της ηθικότητας στην οποία εμείς οι μοντέρνοι του 21ου αιώνα μπορούμε να αναγνωρίσουμε το πιο εμβληματικό πορτραίτο του εαυτού μας και σε αυτή την εικόνα το ιδεώδες της αυθεντικότητας κατέχει κεντρική θέση.

45. Για μια παρουσίαση των διαφόρων εκδοχών του σχετικισμού και των προβλημάτων που παρουσιάζουν βλ. Κιντή, 2001. Όπως σημειώνει μάλιστα η Κιντή, η θέση ότι η σχεσιοκρατία δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκην σχετικισμό υποκρύπτει συχνά έναν υποκείμενο ρεαλισμό

Επίλογος |

Η υπεράσπιση εκ μέρους του Taylor του ευρέως διαδεδομένου αλλά και αμφιλεγόμενου ιδεώδους της αυθεντικότητας εντάσσεται σε μια γενικότερη εκ μέρους του προσπάθεια διάσωσης της νεωτερικότητας τόσο από τα δικά της προβλήματα όσο και από το αδιέξοδο στο οποίο την έχει ωθήσει ένα ρεύμα της νέο-νιτσεικής σχολής σκέψης. Το ιδεώδες της αυθεντικότητας που ο Charles Taylor θέλει να υπερασπιστεί, παρότι αντιτάσσεται προς και εν μέρει γεννήθηκε ως απάντηση σ' έναν μεταφυσικό ρασιοναλισμό ο οποίος από την οπτική του Θεού αποφαίνεται κατηγορηματικά για τα πάντα, δεν οδηγεί στη σχετικιστική θέση, πως εφόσον η ρασιοναλιστική οπτική δεν είναι υποστηρίξιμη, τα πάντα επιτρέπονται. Οι θέσεις του Taylor, παρά τα όποια προβλήματα παρουσιάζουν, αποτελούν μια εναλλακτική οδό που αξίζει να διερευνήσουμε αν θέλουμε να αποφύγουμε τα αδιέξοδα τόσο του μεταφυσικού ρασιοναλισμού όσο και του ακραίου σχετικισμού.

Besnier, Jean-Michel, 1993, *Histoire de la philosophie moderne et contemporaine: Figures et oeuvres*, Paris: Bernard Grasset [Ιστορία της νεωτερικής και σύγχρονης φιλοσοφίας, μτφρ. Κ. Παπαγιώργης, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2001]

Βιρβιδάκης, Στέλιος, 2009, *Η υφή της ηθικής πραγματικότητας*, Αθήνα: Leader Books.

Christman, John, 2011, “Autonomy in Moral and Political Philosophy”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by Edward N. Zalta, URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/spr2011/entries/autonomy-moral/>>.

Dutton, Denis, 2003, “Authenticity in Art”, *The Oxford Handbook of Aesthetics*, edited by Jerrold Levinson, New York: Oxford University Press.

Ferrara, Alessandro, 1994, “Authenticity and the Project of Modernity”, *European Journal of Philosophy*: 241-273.

Guignon, Charles, 2004, *On Being Authentic*, Routledge.

2008, “Authenticity”, *Philosophy Compass* 3/2: 277–290.

Herder, Johann Gottfried, 1877, *Sämtliche Werke*

Jeffries, Stuart, 2002, ‘Bernard Williams: The Quest for Truth’, *The Guardian*, online

Kant Immanuel, 1790, *Kritik der Urteilskraft* [Κριτική της Κριτικής Δύναμης, μτφρ. Κ. Ανδρουλιδάκης, Αθήνα: Ιδεόγραμμα, 2004]

Κιντή, Βάσω, 2001, “Σχετικισμός: παρανοήσεις και προβλήματα”, *Ισοπολιτεία*, V, 2.

Lowney, Charles, 2009, “Authenticity and the Reconciliation of Modernity”, *The Pluralist* Vol. 4, No. 1: 33-50.

MacIntyre, Alasdair, 2007, *After Virtue*, 3rd ed. Notre Dame: Notre Dame University Press.

Nehamas, Alexander, 1998, *The Art of Living: Socratic reflections from Plato to Foucault*, University of California. [Η τέχνη του βίου, μτφρ. Β. Σπιροπούλου, Αθήνα: Νεφέλη, 2011]

Nietzsche, Friedrich, 1882, *La gaya scienza*. [Χαρούμενη Επιστήμη, μτφρ. Ζ. Σαρίκας, Θεσσαλονίκη: Νησίδες, 2004]

Rorty, Richard, 1989, *Contingency, Irony, and Solidarity*, Cambridge University Press. [*Ειρωνεία, Τυχαίοτητα, Αλληλεγγύη*, μτφρ. Κ. Κουρεμένος, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2002]

–1993, “In a Flattened World”, *London Review of Books*, 8 April 1993.

Rousseau, Jean-Jacques, 1782-1789, *Les Confessions*. [Οι εξομολογήσεις του Ζαν Ζακ Ρουσσώ, μτφρ. Α. Παπαθανασοπούλου, Ιδεόγραμμα, 2007]

Taylor, Charles, 1989, *Sources of the Self: The Making of Modern Identity*, Cambridge: Cambridge University Press [Πηγές του εαυτού, μτφρ. Ξ.Κομνηνός, Αθήνα: Ίνδικτος, 2007]

–1991, *The Malaise of Modernity*, House of Anansi Press [Οι δυσανεξίες της νεωτερικότητας, μτφρ. Μ.Πάγκαλος, Αθήνα: Εκκρεμές, 2006]

Trilling, Lionel, 1971, *Sincerity and Authenticity*, Harvard University Press.

Varga, Somogy, 2011, *Authenticity as an Ethical Ideal*, Routledge.

Williams, Bernard, 2002, *Truth and Truthfulness: An Essay in Genealogy*, Princeton University Press.